DISCURSUL COGNITIV AL ANTROPOLOGIEI LINGVISTICE – SURSA PENTRU POTENTAREA CUNOAŞTERII

The Cognitive Discourse of Linguistic Anthropology as a Source for Knowledge Development

VIOLETA NEGREA[1]

Abstract

The article outlines the capacity of anthropological exploration of language enabling cross domains knowledge through the reconstruction of ideologies, beliefs, habits, traditions specific to the culture of social communities. The research opportunities opened by contextualized linguistic information are supported by communication functionality and non-neutral relationship between linguistic sign representing the world, the world itself and references. The language samples analyzed anthropologically bring forward the social and cultural nature of the linguistic information. The understanding and acknowledgement of the language accumulation of cultural values target the improvement and responsibility of the social behaviour (Hudson, 1980:2-4) expressed in the material nature of word. (Vâlcu, 2013: 33-46)

Keywords: word anthropology, culture sign and construction, linguistic practices, word cognitive dimnensions, word capacity to develop knowledge.

Motto:
"Cuvântul în afara gândirii este mort,
gândul lipsit de forma cuvântului rămâne umbră."
Lev S. Vygotski

Definiţii şi principii

Dacă azi omenirea experimentează călătoria în universul planetar şi în microcosmosul propriului trup, dacă tehnologiile moderne au depăşit pragul imaginaţiei şi al aşteptărilor, este pentru că legile care guvernează existenţa şi raţiunea au încăput în forma şi conţinutul cuvântului revelator… Studiul lingvistic din perspectivă antropologică îşi dovedeşte puterea valorizatoare în întregirea panoramei culturii şi adâncirea cunoaşterii.

Fiind adesea prezentată drept una dintre cele patru ramuri ale unui domeniu complex[2], antropologia lingvistică studiază limba din perspectivă antropologică, adică modul de operaţionalizare al semnificaţiilor acumulate de cuvant în procesul de transfer şi reproducere al culturii, pe de-o parte, şi de continuare a dezvoltării culturii spirituale şi materiale, prin înnoirea acumulărilor şi valorilor semantice, pe de altă parte. Figura 1 ilustrează complementaritatea celor două procese generate de cuvânt.

[1] Professor PhD, "Dimitrie Cantemir" Christian University of Bucureşti.

[2] Conrad Phllip Koltak, antropolog american, născut în 1942 în Atlanta, Georgia, doctor în antropologie al Universităţii Columbia, deliminteaza celelalte ramuri ale antropologiei in *arheologică, biologică/fizică* şi, respectiv, *socio-culturală*

BDD-A22815 © 2015 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:19:17 UTC)

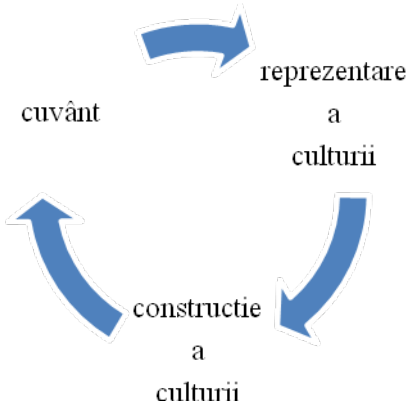

Fig. 1. Relația dintre cuvânt, reprezentarea și construcția culturii

Evoluția antropologiei lingvistice, ca domeniu de studiu independent, este legitimată de specificitatea informației cu privire la setul de practici lingvistice în medierea ideilor și materialității existenței umane. Dinamismul evoluției limbii justifică locul distinct pe care domeniul îl ocupă între științele sociale[3] (Duranti, 1997:14-21).

Opțiunea noastră pentru sintagma *antropologia cuvântului* este justificată de prioritatea limbii ca *sursă a fenomenului socio-cultural.* Definirea domeniului de către Hymes (2009:158-170) drept "studiu al limbii și al exprimării din punct de vedere antropologic ("*the study of speech and language within the context of anthropology*") stă la baza interesului pentru studiul limbii contextualizate istoric și socio-cultural care vizează așteptările, intențiile, credințele, valorile morale individuale și cele comunitare acumulate lingvistic. (Hudson, 1980:2-4) Această direcție a deschis oportunități de studiu distincte asupra *conduitei umane, reprezentării sociale, politicilor reprezentării, legitimării puterii, bazelor culturale ale doctrinelor și conflictelor politice, proceselor socializării și al constructului cultural individual și colectiv, contactului intercultural, structurii emoționalului, relației dintre ritual și formele controlului social, relației dintre cunoaștere și cogniție, performanței artistice și consumul estetic,* etc., sintagme care au devenit tot atâtea sub-domenii ale studiului lingvistic aplicat din perspectivă antropologică.

Viziuni și perspective

Abordarea antropologică asupra limbajului uman este susținută de *funcționalismul* comunicării în măsură să valorifice relația dintre gândire și limbaj la nivel individual și socio-cultural. Ca domeniu al cunoașterii, *antropologia cuvântului* își fundamentează studiul pe *non neutralitatea* raportului dintre *semnul lingvistic,* ca reprezentare a lumii și lumea propriu-zisă, respectiv pe prioritatea absolută a semnificației cuvântului care definește identitatea lucrurilor în lumea reală. (Vâlcu, 2013:33-46) Aceasta vizează dimensiunile semantice ale limbii care dezvăluie diversitatea intenționalității[4] în comunicare. (ibidem)

[3] grup de discipline care studiază anumite aspecte ale existentei umane folosind metode științifice de evaluare calitativă și cantitativă
[4] Aristotel, *logos semantikos*

BDD-A22815 © 2015 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:19:17 UTC)

Analiza practicilor lingvistice curente (Silverstein, 1993:33-58) furnizează informaţii înmagazinate de limbă din etapele dezvoltarii istorice ale acesteia. Boas[5] (1982:211-243; Malinowski (1923: 451-510) (Inglehart, 1977:3-19)

Marile curente de gândire au structurat şi integrat funcţionarea limbajului în teorii consistente care au dominat evoluţia domeniului. *Structuralismul,* spre exemplu, care poziţionează dimensiunile culturii umane într-un context sistemic amplu, structural[6], dirijează studiile de *antropologie a cuvântului* spre percepţia limbii ca o sub-structură a culturii cu capacitate de expresie, reformare şi evoluţie statornică. Abordarea *structuralistă*[7] face posibilă depăşirea statutului limbii ca simplu instrument al comunicării prin direcţia intenţiilor şi acţiunilor umane într-un spaţiu cultural modelat şi pregătit de generaţiile anterioare, în care fiecare opţiune de exprimare se constituie într-o legătură stabilă între trecut, prezent şi viitor. (Duranti, 1997: 36).

Evidenţierea simbolurilor culturale exprimate la nivelul actului concret al vorbirii, dar şi neexprimate sau ascunse de *tăceri expresive* (Bauman; Briggs 1990:59-88) sunt în măsură să oglindească valori şi coordonate socio-culturale specifice. Salutul, de exemplu, ca expresie generică orală a relaţiilor umane, poate să ia forma unei întrebări, ca de exemplu în engleză, (*How are you?*) sau a unei expresii de adânc respect, cum este salutul din limba română *Sărut mâna!* ori a unei urări de bine în limba franceză (*Bonne journée*). Antropologia lingvistică aduce în prim plan perspectiva motivaţiei umane şi sociale asupra schimbului de salut căutând acele răspunsuri referitoare la diferenţierile culturale determinate de sex, vârstă, statut socio-profesional, context cultural, moment şi reprezentare. De ce se salută oamenii, în fond? Cum de s-a ajuns la acele reguli sociale sau culturale pe care oamenii le simt sau le învaţă şi ştiu când să salute, cum să salute, pe cine sau pe cine nu? Antropologia lingvistică îşi manifestă, asadar, interesul faţă de asemănările, diferenţele exprimate lingvistic care valorifică condiţionările socio-culturale.

Abordarea *fenomenologică*[8] a culturii furnizează, de asemenea, unele variabile specifice percepţiei antropologice ale limbii, (Cicourel, 1973:67-82) în vreme ce viziunea *sociologică* facilitează cunoaşterea prin educaţie şi instruire asupra exprimării orale şi scrise.

Potrivit filozofiei lingvistice a lui Bourdieu limba este produsul regulilor şi principiilor societăţii, dar şi al educaţiei şi instruirii. Teoriile lui se remarcă prin *critica culturii* ca sistem raţional constituit din credinţe, ordonat şi ierarhizat de regulile experienţei de viaţă. Această perspectivă urmăreşte, bunăoară, integrarea temei heideggeriene a primatului instinctual în modelul interacţiunii şi participării sociale de tip rutinar alături de cunoaşterea raţională, care are drept rezultat orientarea şi potenţarea procesului cognitiv prin instruire. (Bourdieu, 1989: 14-25)

[5] Franz Boas (1858 – 1942) antropolog american de origine germană, pionier al antropologiei moderne

[6] Blackburn consideră că fenomenul uman nu este de înţeles decât în contextul relaţiilor umane; acestea se constituie în structuri în spatele cărora se află regulile unei culturi abstracte (Blackburn, 1995:454-458)

[7] Paradigmă teoretică ce pune accent pe cultură ca element al unei structuri generalizatoare care evidenţiază aspectele umane esenţiale: *gândirea, percepţia, sentimentul*. Structuralismul permite observarea vieţii prin încadrarea acesteia într-o structură a legităţilor culturii abstracte, dincolo de varietăţile locale (1996) *Oxford Dictionary of Philosophy*

[8] Curent în filozofie care îşi propune să studieze fenomenul instinctual bazat pe simţurile primare care nu ţine cont de activitatea mentală condiţionată de mediul social. (la Hegel) Din fr. *phénoménologie*

BDD-A22815 © 2015 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:19:17 UTC)

Practicile lingvistice analizabile antropologic valorifică rolul mediului social şi al instruirii în evoluţia conţinutului limbii. Bourdieu consideră că orice dialog uman este predefinit de relaţiile comunitare, de gen, clase sociale, condiţionări religioase, etc. Noţiunea de *putere,* de exemplu, se exprimă prin practicile lingvistice ale dialogului pe care unii teoreticieni îl consideră punctul de intersecţie între interacţiunea umană şi forţele sociale. Atitudinea, comportamentul vorbitorului devin evidente din dimensiunile identificabile ale expresiei verbale (asocierea anumitor cuvinte, tăceri, gesturi, în funcţie de context) şi din multitudinea de căi prin care exprimarea devine un act social şi, uneori, obiect al constrângerilor sociale. (ibidem)

Contribuţiile lui Max Weber[9] din prima jumătate a secolului XX (2011) vizează rolul consumului si productiei culturale în structurarea modelelor sociale, culturale şi, implicit, lingvistice, ca tipare ale evolutiei cognitive şi comunicative. Consumul şi producţia de cultură reprezintă, aşadar, alte dimensiuni antropologice ale comportamentului lingvistic.

Potrivit viziunii lui Giddens (1984:112-158) *exprimarea verbală* se califică drept sursă de reconstrucţie a tipologiilor socio-culturale în măsură să reflecte şi să modifice raporturile dintre diferitele componente sociale. El atrage atenţia asupra dezvoltării capacităţii de *înţelegere* şi *cunoaştere* ca expresie a puterii, în care limbajul reprezintă forma de manifestare a acesteia.

Argumentele de mai sus ne face sa consideram inspirată definirea domeniului antropologiei lingvistice de metafora folosită de Toni Morrison[10] care spune că *limba este măsura vieţii* datorită capacităţii acesteia de a reflecta însăşi viaţa ca cel mai puternic şi eficient instrument de cunoaştere dezvoltat de om.

Cuvântul şi cunoaşterea

Cultura definită de *cunoaştere* este produsul procesului de instruire care structurează modele de *perceptie, relaţie* sau *interpretare* culturală (Goodenough, 1956:195-216). Realităţile mentale ale cunoaşterii şi culturii sunt asociate limbii aferente acestora care presupune un corpus general de cunoştinţe teoretice şi procedurale. *Cunoaşterea teoretică (propoziţională)* corespunde experienţei specifice şi generale transpusă în propoziţii precum *clima temperată are patru anotimpuri, copii de şapte ani merg la scoală. Cunoaşterea procedurală* defineşte reacţiile pe care oamenii le au sau trebuie să le aibe în anumite împrejurări specifice contextului cultural vizat. (Bârlogeanu, L, 2004: 218-39). Conţinutul acestei cunoaşteri este foarte bine definit de sintagma *"know-how"* din limba engleză care se traduce prin a "ştii ce /cum să faci" într-o împrejurare specifică culturii respective, situaţie în care limba reprezintă un cod al cunoaşterii şi conduitei comunitare. Această cunoaştere este distribuită social şi

[9] Maximilian Weber (1864-1920) sociolog german care a studiat rolul religiilor în tipul de guvernare şi structurarea modelelor culturale

[10] Scriitoare americană, laureată a premiului Pulitzer şi Nobel. Fraza face parte din discursul autoarei cu ocazia decernării premiului Nobel pentru literatură în 1993. („We die. That may be the meaning of life. But we do language. That may be the measure of our life")

BDD-A22815 © 2015 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:19:17 UTC)

capătă funcţia de regulator a interacţiunii sociale[11] în ciuda unor opinii sau interpretări individuale. Doar *limba* este cea care păstrează categoriile, generalizările şi practicile lingvistice specifice structurilor culturii pe care o reprezintă. Wallace (1961: 67-78) este cel care, făcând referire la această realitate, introduce noţiunea de *orgnizare a diversităţii* ca viziune asupra unităţii culturale, prin care subliniază capacitatea culturii de conservare a propriei identităţi tocmai prin existenţa diversităţii interne. Micile sau marile discriminări rasiale, sexuale, etnice, violenţa, ospitalitatea, deschiderea către alteritate, opţiunile morale, estetice, ocupaţionale, etc, exprimate lingvistic şi procedural constituie expresia culturii care atribuie acestora înţeles şi semnificaţie.

In acest context, exemplul analizei cuvântului *fair* din perspectivă antropologică, dobândeşte dimensiuni cognitive asupra unor laturi definitorii ale culturii şi civilizaţiei de limbă engleză capacitând înţelegerea şi lărgind cunoaşterea dincolo de dimensiunile strict lingvistice ale cuvântului. Cele patru valori semantice ale acestuia, cuprinse în schema care urmează, reprezintă tot atatea direcţii ale percepţiei şi cercetării sociologice, estetice, ocupaţionale, morale ale culturii de limbă engleză, în măsura să potenteze cunoaşterea cu noi dimensiuni.

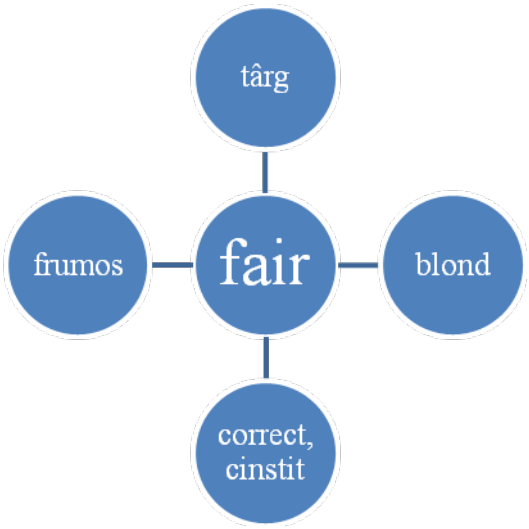

Fig. 2. Valorile semantice ale cuvântului fair *care dimensionează specificul culturii de limbă engleză*

Iată cum, istoria năvălitorilor germanici, veniţi din nord-estul îngheţat al viitoarei Europe, care se stabilesc în teritoriul insular al ceea ce avea să devină Marea Britanie, se acumulează în sensurile unui singur cuvânt, care descrie, în acelaşi timp, aspectul fizic, (blond), opţiunea estetică a acestora (frumos), ocupaţia de bază a schimburilor comerciale, (târg) dar şi filozofia de viaţă, respectiv atitudinea şi comportamentul în relaţia socială. (cinste, corectitudine).

Analiza de mai sus demonstrează capacitatea limbii de conservare a unităţii şi identităţii culturale prin diversitatea sensurilor semantice atribuite practicilor verbale ale

[11] Poziţia aparţine lui Edwin Hutchins, care studiind practicile şi cultura navigaţiei, consideră că unitatea de analiză cognitivă trebuie să includă atât resursele umane, cât şi cele materiale, pentru că împreună, ele determină practica socio-culturală. http://vserver1.cscs.lsa.umich.edu/~crshalizi/reviews/cognition-in-the-wild

BDD-A22815 © 2015 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:19:17 UTC)

unei comunităţi. Dimensiunea cunoaşterii interdisciplinare este astfel lărgită şi potenţată de studiul antropologic al cuvântului – semnul lingvistic al gândirii şi simţirii umane.

Concluzii

Articolul nostru identifică *principiile studiului antropologic al limbii* semnalând relaţia dintre disciplinele ştiinţelor filologice, sociologice, filozofice, istorice în descifrarea *c*omplexităţii celui mai puternic şi eficient instrument de cunoaştere dezvoltat de om: limba. Analiza acesteia, ca expresie a *culturii* şi *practicii culturale* conduce la identificarea raporturilor între *forma lingvistică* şi *situaţia, contextul, poziţia socială* ori *relaţia interpersonală.* Intersecţia dintre interacţiunea umană şi complexitatea socio-culturală califică expresia lingvistică drept sursă de reconstrucţie a universului cultural. Conectarea la acest univers se realizează prin intermediul cuvintelor care construiesc, la rândul lor, universuri dincolo de sensurile imediate prin capacitarea referenţială a acestora.

Extinderea ariei de studiu şi cercetare a lingvisticii din perspectivă antropologică valorifică, aşadar, componentele teoretice şi procedurale ale cuvântului, redimensionând şi potenţând cunoaşterea.

Bibliografie

Bârlogeanu, Lavinia (2004) Antropologie sub semnul valorii, Ed. Trei

Bourdieu, Pierre (1989) Social space and Symbolic Power in Sociological Theory, vol 7, no.1, John Wiley&Sons, Ltd

Bauman, Richard; Charles L. Briggs (1990) Poetics and Performance as Critical Perspectives on Language and Social Life. *Annual Review of Anthropology*

Blackburn, S. (1984) Spreading the word. Groundings in the Philosophy of Language. Oxford University Press

Boas, Franz. (1982) Race, Language and Culture. University of Chicago Press http://monoskop.org/images/8/8f/Boas_Franz_Race_Language_and_Culture_1940.pdf

Cicourel, Aron (1973) Cognitive Sociology. Language and meaning in social interaction. Harmondsworth, Penguin

Duranti, Alessandro, (1997) Linguistic anthropology, Cambridge University Press

Giddens, Anthony (1984) *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Berkeley:University of California Press

Goodenough, Ward H. (1956) Componential Analysis and the Study of Meaning. Language, 32

Hymes, D. (2009) Ways of Speaking. in Linguistic anthropology. A Reader, Blackwell Publishing Ltd.

Hudson, R. A. (1996) *Sociolinguistics*. Cambridge University Press

Hutchins, Edwin (1995) *Cognition in the Wild*. Cambridge, MA: MIT Press.

Inglehart, Ronald (1977) *The Silent revolution: Changing Values and Political Styles among Western Publics*, Princeton University Press

Malinowski, Bronislaw (1923) Psycho-Analysis and Anthropology, Nature, Volume 112

BDD-A22815 © 2015 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:19:17 UTC)

http://adsabs.harvard.edu/abs/1923Natur.112..650M
Silverstein, Michael (1993) Metapragmatic discourse and Metapragmatic Function. In Lucy (ed.), Reflexive language. New York: Cambrige University Press
Vâlcu, Dumitru Cornel (2013) Funcţia semnificativă şi universaliile limbajului, Limba română nr 5-6, anul XXIII
Vygotski, Lev (1968) *Interaction between learning and development* in Mind in Society, Harvard University Press
Wallace, Anthony F.C. (1961) *Culture and Personality*. New York: Random House
Weber, Maximillian, (2011) Methodology of Social Sciences,Transaction Publishers

BDD-A22815 © 2015 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:19:17 UTC)